

Handlingsplan för att stärka klimat- och miljöperspektiven i det regionala tillväxtarbetet i Norrbotten 2017-2020

Innehåll

Inledning	3
Lagrum och styrande förutsättningar	3
Syfte	3
Uppdraget	3
Hållbar tillväxt	4
Avgränsning	4
Nulägesanalys klimat- och miljö i tillväxtarbetet	5
Agenda 2030	5
Generationsmålet och miljö kvalitetsmålen	5
Klimat- och miljöarbete i Norrbottens län	6
Övergripande struktur för miljöarbetet i Norrbottens län	7
Klimat- och energistrategi för Norrbottens län	7
Region Norrbottens miljöpolicy	8
Borgmästaravtalet	8
Målkonflikter i Norrbottens län	9
Handlingsplan för klimat och miljö i tillväxtarbetet	10
Innovation och företagande	10
Tabell 1: Insatser inom innovation och företagande	12
Attraktiva miljöer och tillgänglighet	14
Tabell 2: Insatser inom attraktiva miljöer och tillgänglighet	17
Kompetensförsörjning	19
Tabell 3: Insatser inom kompetensförsörjning	20
Internationellt samarbete	21
Tabell 4: Insatser inom internationellt samarbete	22
Regional utvecklingsstrategi (RUS)	23
Tabell 5: Plan för att integrera perspektiven i RUS-processen	23
Uppföljning och utvärdering	24

Inledning

Lagrum och styrande förutsättningar

Regeringen har i sitt beslut (N2016/08077/RTS) den 22 december 2016 gett aktörer med regionalt utvecklingsansvar i uppdrag att ta fram och genomföra en regional handlingsplan för att integrera och stärka klimat- och miljöperspektiven i det regionala tillväxtarbetet för perioden 2017–2020. Energifrågor kopplade till klimat och miljö ingår i uppdraget. Handlingsplanen ska redovisas till Tillväxtverket senast 2 oktober 2017. Resultatet av genomförandet av handlingsplanen ska redovisas till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i samband med redovisning av regeringens villkorsbeslut årligen för perioden 2017-2020.

Syfte

Syftet är att få ett ökat genomslag för klimat- och miljöperspektiven i strategier, program och insatser inom det regionala tillväxtarbetet.

Uppdraget

I villkorsbeslutet specificeras att uppdraget ska:

- Innehålla insatser och dess inriktning inom samtliga prioriteringar i den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020.
- Utgå från en analys av regionala förutsättningar som identifierar utvecklingsbehov för att bidra till att stärka arbetet med klimat- och miljöperspektiven. Befintliga strategier, planer, program eller liknande med relevans för klimat och miljö ska vara utgångspunkt för arbetet.
- Innehålla målsättningar, huvudsakliga aktiviteter och tidsplan.
- Visa hur insatserna inom samtliga prioriteringar inom den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 kan bidra till att nå relevanta delar av de av riksdagen fastställda generationsmålen och miljö kvalitetsmålen.
- Identifiera eventuella åtgärds- och utvecklingsbehov på nationell nivå som kan bidra till att stärka arbetet med klimat- och miljöperspektiven inom samtliga prioriteringar inom den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020.
- Identifiera eventuella behov av stöd från relevanta statliga myndigheter, i syfte att stärka arbetet med klimat- och miljöperspektiven inom samtliga prioriteringar inom den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020.
- Följas upp fortlöpande.

Arbetet ska ske i nära samarbete med länsstyrelsen, som har ansvar för genomförandet av miljöpolitiken på regional nivå. Länsstyrelsen har därför en viktig roll att bidra med kunskap och erfarenheter i arbetet. Regeringen påpekar särskilt att uppdraget inte innebär ändrad ansvarsfördelning mellan länsstyrelserna och berörda landsting, samverkansorgan och Gotlands kom-

mun avseende ansvar för genomförandet av miljö- och energipolitiken på regional nivå.

Hållbar tillväxt

Figur 1. Definition av hållbar tillväxt

Region Norrbotten delar Tillväxtverkets definition av hållbar tillväxt och arbetet med regional utveckling i Norrbottens län bygger på denna definition: ”Tillväxten är hållbar när vi kan tillfredsställa våra behov idag — ekonomiskt, miljömässigt och socialt — samtidigt som vi ger förutsättningar för kommande generationer att tillgodose sina behov”.

Vidare arbetar även Region Norrbotten utifrån följande förutsättningar i arbetet med regional utveckling: Vår tids utmaningar och omställningen till en hållbar ekonomi innebär nya villkor som vi behöver förhålla oss till för att säkra Norrbottens fortsatta konkurrenskraft.

En inkluderande tillväxt motverkar ojämlikhet, utanförskap och ökar folkhälsa samt möter sociala utmaningar med nya lösningar och entreprenörskap som verktyg.

En grön tillväxt ser nya förutsättningar för näringslivet och möter samtidigt miljöutmaningar genom smarta lösningar som stärker både miljö och ekonomi.

Om livskvalitet, ”det goda livet”, kan sägas vara det övergripande syftet för tillväxtarbetet sätter miljön gränser för resursuttag och utsläpp. Tillsammans skapar de ett avgränsat handlingsutrymme.

Avgränsning

Region Norrbotten övertog det regionala utvecklingsansvaret från Länsstyrelsen i januari 2017. Utifrån dessa nya förutsättningar har Region Norrbotten i arbetet med handlingsplanen endast samverkat med Länsstyrelsen och det region- och kommunägda bolaget Energikontor Norr AB. I ett fortsatt

arbete är målsättningen att ta fram processer för hur samverkan med länets 14 kommuner, samt övriga aktörer kommer att se ut.

Nulägesanalys klimat- och miljö i tillväxtarbetet

I nulägesanalysen ges en översikt över hur internationella, nationella och regionala strategier påverkar klimat- och miljöarbetet i Norrbottens län. Här lyfts även målkonflikter mellan klimat/ miljö och tillväxtarbetet.

Agenda 2030

Världens ledare har förbundit sig till 17 globala mål för att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor samt säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser. De globala målen är integrerade och odelbara och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga. Agenda 2030 bygger på skiftet från en linjär ekonomi till en cirkulär ekonomi. Det står att det är viktigt att väsentligt minska mängden avfall genom åtgärder för att förebygga, minska, återanvända och återvinna avfall och genom att uppmuntra företag att införa hållbara metoder och att integrera hållbarhetsinformation i sin rapporteringscykel.

Hela detta arbete är en del i att uppfylla mål 17: Genomförande och globalt partnerskap, som syftar till att stärka genomförandemedlen och återvitalisera det globala partnerskapet för hållbar utveckling. Handlingsplanen stärker det regionala partnerskapets miljöarbete, genom att tydligt visa på processen hur regionen arbetar. Klimat- och miljöintegreringen i tillväxtarbetet stärkt i och med att regionpolitiker beslutar om handlingsplanen. Nästa steg blir att utbilda politiker och tjänstepersoner inom Region Norrbotten i hållbar regional utveckling och FN:s globala hållbarhets mål, Agenda 2030.

Generationsmålet och miljökvalitetsmålen

Riksdagen har beslutat om en samlad miljöpolitik för ett hållbart Sverige. Generationsmålet är det övergripande målet för miljöpolitiken och innebär att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen i Sverige är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Utöver generationsmålet finns 16 nationella miljökvalitetsmål med preciseringar samt etappmål. Miljömålen beskriver målen för den miljömässiga dimensionen av en hållbar utveckling.

Enligt den ”Regional årlig uppföljning av miljömålen - Norrbotten 2016 i Norrbotten”, bedöms tre miljömål (storslagen fjällmiljö, bara naturlig försurning samt ingen övergödning) vara nära att nås. Tio av målen (frisk luft, giftfri miljö, levande sjöar och vattendrag, grundvatten av god kvalitet, hav i balans samt levande kust och skärgård, myllrande våtmarker, levande skogar, ett rikt odlingslandskap, god bebyggd miljö, ett rikt växt- och djurliv)

kommer inte att nås till 2020 med idag beslutade styrmedel. Tre av miljökvalitetsmålen (begränsad klimatpåverkan, skyddande ozonskikt, säker strålmiljö) bedöms nationellt.

Klimat- och miljöarbete i Norrbottens län

Offentlig sektor i Norrbottens län spelar en central roll inom samarbeten inom Arktis, Barents, Nordkalotten och utgör kopplingen till Östersjön i dessa sammanhang. Norrbottens län är en central region ur detta internationella perspektiv, både geografiskt och befolkningsmässigt. Det är effektivt att använda sig av dessa förutsättningar även i det nationella klimat- och miljöarbetet. På så vis spelar Norrbottens län en stor roll i det nationella klimat- och miljöarbetet. Under 2018 kommer Östersjökommissionen (BSC) inom den Europeiska samarbetsorganisationen Conference of Peripheral Maritime Regions of Europe (CPMR) driva ett projekt som ska titta på strukturer för hur man ska arbeta med FN:s Agenda 2030 ur ett Östersjöperspektiv. Region Norrbotten har en representant i styrelsen för projektet.

Figur 2. Karta med Norrbottens län grönmärkat

Det är många aktörer som samverkar kring ansvaret att begränsa klimat- och miljöpåverkan i länet bland annat Länsstyrelsen, länets kommuner, näringslivet, Energikontor Norr, Region Norrbotten, Luleå tekniska universitet (LTU) och civilsamhället.

Övergripande struktur för miljöarbetet i Norrbottens län

Länsstyrelsen samordnar det regionala arbetet för att uppnå de svenska miljö kvalitetsmålen. De har även i uppgift att i det dagliga arbetet verka för att nå målen samt att belysa vilka åtgärder som kan behöva vidtas. Kommuner- na har ansvar för att på lokal nivå förankra, utveckla och förverkliga miljö- arbetet i dialog med samhällets olika aktörer. Region Norrbotten har det regionala utvecklingsansvaret och i det uppdraget ingår att integrera och stärka klimat- och miljöperspektiven i det regionala tillväxtarbetet. Företag ska ta ansvar för miljöfrågor inom sina verksamhetsområden. En framgångs- faktor i Norrbottens län är samverkan mellan dessa aktörer.

Om handlingsplan för miljömål

Som en del i arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen tas ett handlingspro- gram, som integrerar miljö-, klimat- och energifrågorna, fram av Länsstyrel- sen tillsammans med länets aktörer. Processen med att identifiera åtgärder och aktiviteter för de kommande åren pågår och programmet förväntas vara klart tidigt under 2018.

Handlingsprogrammet kan utgöra ett inspel till arbetet med att integrera frågorna i det regionala utvecklingsarbetet genom att Region Norrbotten tar hänsyn till innehållet i arbetet med den regionala utvecklingsstrategin.

Klimat- och energistrategi för Norrbottens län

Klimat- och energistrategin identifierar och tar vara på Norrbottens unika förutsättningar för att bidra till en omställning av energisystemet och en minskning av klimatutsläppen genom en hållbar näringslivsutveckling. Den ska också fungera som stöd inför beslut i myndigheter, kommuner, företag och organisationer i länet. Strategin ska ses som ett verktyg för att gemen- samt fokusera och rikta länets insatser för ökad tillväxt genom energieffekti- visering och ökad substitution av fossila till förnybara energikällor.

Mål 2020	Mål 2050
Växthusgasutsläppen i Norrbotten ska vara minst 25 % lägre än 2005	Växthusgasutsläppen i Norrbotten ska vara minst 85 % lägre än 2005, de fossila utsläpp som eventuellt finns kvar ska finnas inom hand- lande sektor
De växthusgaser som släpps ut ska generera minst 2 ggr högre värde än 2005	
Andelen förnybar energi ska ha ökat till 40 % samtidigt som ener- gianvändningen ska vara minst 10 % lägre än 2005	Norrbotten ska bidra till Sveriges vision om att vara en fossilfri nation, energianvändningen ska vara minst 40 % lägre än 2005
Andelen förnybara drivmedel i transportsektorn ska vara högre än 20 %	

För ytterligare fokusering har fem strategiska inriktningar, vilka ska genom- syra allt strategiskt klimat- och energiarbete i länet, identifierats:

- Ökad återvinning/-användning av resurser

- Effektivare användning av resurser, till exempel energi och material
- Ökat helhetsperspektiv
- Användning av offentlighetens uppdrag att vara föregångare i klimatarbetet
- Ökad andel förnybar energi och ökad tillförsel av förnybar energi

Om handlingsplan för klimat- och energistrategin

Som en del i arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen tas ett handlingsprogram, som integrerar miljö-, klimat- och energifrågorna, fram av Länsstyrelsen tillsammans med länets aktörer. Processen med att identifiera åtgärder och aktiviteter för de kommande åren pågår och programmet förväntas vara klart tidigt under 2018.

Handlingsprogrammet kan utgöra ett inspel till arbetet med att integrera frågorna i det regionala utvecklingsarbetet genom att Region Norrbotten tar hänsyn till innehållet i arbetet med den regionala utvecklingsstrategin.

Detta är samma handlingsplan som beskrivs ovan under miljömålen.

Region Norrbottens miljöpolicy

Region Norrbottens vision är ”Tillsammans för Norrbotten – bästa livet, bästa hälsan” och regionen har under 2017 tagit fram en miljöpolicy. Miljöarbetet ska fokuseras på hållbara insatser inom regionen kring sju prioriterade områden: regional utveckling, infrastruktur/transporter, e-samhället, innovationer, inköp, återbruk samt avfall och energi. Region Norrbotten ska i linje med nationella och internationella mål verka för: god hälsa, god byggd miljö, hållbara och klimatanpassade städer och samhällen, hållbar energi, ett koldioxidneutralt Norrbotten senast år 2030, hållbar industri, innovationer och infrastruktur, hållbar konsumtion och produktion samt giftfria och friska miljöer med ett rikt växt-, vatten- och djurliv. Under 2018 kommer Region Norrbotten ta fram en ny miljöstrategi och handlingsplan för miljöarbetet.

Borgmästaravtalet

Borgmästaravtalet (Covenant of Mayors, CoM) är ett verktyg för de kommuner som har bestämt sig för att ta klimatutmaningen på allvar och ställa om till ett mer hållbart samhälle, genom att minska sina koldioxidutsläpp och bli mer energi- och resurseffektiva.

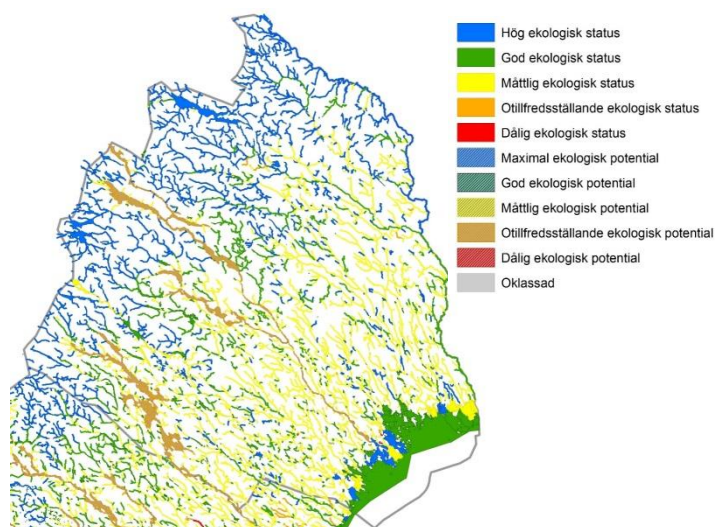
Energikontor Norr samordnar och är ett tekniskt och strategiskt stöd till de kommuner som vill ansluta sig eller redan har anslutit sig till Borgmästaravtalet. Detta efter att Region Norrbotten 2014, som första region i Sverige, utnämndes till regional koordinator för Borgmästaravtalet. I Sverige är det ca 50 kommuner som skrivit under Borgmästaravtalet. I Norrbotten har kommunerna i Piteå, Jokkmokk, Övertorneå, Arjeplog, Älvsbyn och Kiruna, skrivit under och har lämnat in sina åtgärdsplaner för hållbarenergianvändning till EU-kommissionen. Boden och Luleå har skrivit under men ännu inte lämnat in sina hållbara energiplaner. Energikontoret arbetar under 2017

fram ett projekt för att få alla kommuner att jobba strategiskt mot EU:s 2030 mål och där är Borgmästaravtalet ett viktigt verktyg.

Målkonflikter i Norrbottens län

Fortsatt tillväxt i kombination med snabb befolkningsökning och bibehållna produktions- och konsumtionsmönster, gör att trycket på biosfären snabbt ökar. Det kan vara komplext att synliggöra miljöförstörelsens kostnader. Ekosystemen kännetecknas av svåröverskådliga funktioner och samband – det kan vara svårt att på förhand veta när påverkan på ett ekosystem leder till allvarliga, ibland irreparabla skador. I FN:s globala mål ”Agenda 2030” finns som målsättning under mål 8.4 att bryta sambandet mellan ekonomisk tillväxt och miljöförstöring. Följande målkonflikter är tydliga i Norrbottens län:

- Regionförstoring i glesa områden. I södra Sverige anses inte ökade transporter i samband med regionförstoring vara ett problem eftersom det anses att transporterna kommer lösas med tåg inom en 20 års period. I Norrbottens län kommer inte arbetspendling kunna lösas med tåg. Även godstrafik från gruva och skog sker via vägnätet i många fall. Ökade godstransporter har utöver miljöproblematiken skapat problem för rennäring och besöksnäring.
- Norrbottens län har under de senaste åren genomfört stora satsningar på att öka antalet datacenter i länet. Motivet är stabil elförsörjning, förnyelsebar energi och kallt klimat som minskar avkylningskostnader och stor expertkunskap på universitetsnivå. Datacenter har en väldigt stor energiförbrukning, så minskad energiförbrukning från datacenter ur ett nationellt perspektiv ger ökad energiförbrukning i Norrbottens län.
- Förnyelsebar energi är koldioxidneutral men inte nödvändigtvis miljövänlig utifrån andra perspektiv. Vattenkraften har stor påverkan på statusen i våra älvar, genom att den påverkar vattenflöde och vandringsmöjligheter. Vindkraftsparker fragmenterar ofta landskapet och kan därför försvåra bevarandet av biologisk mångfald. Både vindkraftsparkerna och vattenkraften har ofta en negativ påverkan på rennäringen i länet. Även produktionen av biobränsle från skogen innebär att viktiga substrat och livsmiljöer för organismer försvinner, vilket kan minska den biologiska mångfalden. Andelen skyddad produktiv skog är 9-10 procent totalt sett, men nedanför den fjällnära skogen är det endast 3-4 procent. Därför är det viktigt att skydda skogar med höga naturvärden för en biologisk mångfald. Kraftproduktionen ger ofta en förändrad landskapsbild och kan därför ha en negativ inverkan på det rörliga friluftslivet och turismen.
- Miljötillståndet för kust och hav är tydligt kopplat till tätorternas och kustområdets exploatering/tillväxt. Vikar med begränsad vattenomsättning påverkas negativt med ökat inflöde av miljögifter, läkemedelsrester och närsalter via avloppsvatten och dagvatten. Under högsta kustlinjen i Norrbottens län finns de sk sulfidlerorna som gör markvattnet extremt surt då de friläggs i luft vid grävarbeten. Stränderna, grunda vikar, kustmynnande vattendrag och dess mynningsområden är ekologiska nyckelhabitat för biologisk mångfald och biologisk produktion, samtidigt som de utgör väldigt liten yta. Det är viktigt att skydda dessa livsmiljöer.

Figur 3: Miljö tillståndet i länets ytvatten. Från Vattenmyndigheten Bottenviken.

- Det rika odlingslandskapet är också hotat i Norrbottens län, då förutsättningarna för jordbruk är störst vid kusterna. Exploateringen för nya bostäder, vägar och industrier är störst i kustområdena. Strategiskt är det svårt att ta hänsyn till jordbrukslandskapet i översiktsplanerna, eftersom skyddet av jordbruksmarker inte är ordentligt utrett (SOU 2015:99).
- Besöksnäringen i sin helhet betraktas oftast som en näring som i jämförelse med många andra näringar erbjuder möjligheter till en hållbar utveckling och tillväxt. Besöksnäring och turism innebär dock ett resande vilket i sin tur innebär en negativ inverkan på miljön. Det finns också en miljökonflikt mellan besöksnäring och rennäring då besöksnäringen kan ha en negativ påverkan på rennäringen som är viktig för bevarandet av den biologiska mångfalden.

Handlingsplan för klimat och miljö i tillväxtarbetet

Handlingsplanen är uppdelad i två delar. Den första delen beskriver klimat- och miljöperspektiven i befintliga strategier kopplade till ”den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015-2020”. Här tas även områden där Norrbottens län bör stärka sitt klimat och miljöarbete upp. Den andra delen av handlingsplanen är skriven i tabellform och utgör aktiviteter för processen att bättre integrera klimat- och miljöperspektiven i regionalt tillväxtarbete.

Innovation och företagande

Den nationella strategin pekar på att det är betydelsefullt att främja olika typer av innovationer samt en miljödriven näringslivsutveckling inom alla branscher. För att främja en miljödriven näringslivsutveckling efterfrågas insatser på utbuds- och efterfrågesidan, samverkan mellan nivåer och sek-

torer, hållbara innovationer inom energiområdet samt regionalt och lokalt strategiarbete. I Norrbottens regionala utvecklingsstrategi (RUS) samt Innovationsstrategi för Norrbottens län 2013-2020 återfinns energi- och miljöteknik som ett fokusområde och miljö, klimat och energi bland de horisontella kriterierna. Innovationsstrategin pekar även ut skärningspunkter mellan olika fokusområden som en viktig metod för innovationer.

I det regionala utvecklingsansvaret ingår att besluta om användningen av vissa statliga medel för regionalt tillväxtarbete (SFS 2010:630). I detta ingår projektstöd och olika företagsstöd. Syftet med företagsstöd (SFS 2015:210 och SFS 2015:211) är att främja en hållbar tillväxt och ökad konkurrenskraft i små och medelstora företag och därmed en hållbar regional tillväxt. Stödgivning ska bidra till att nuvarande och kommande generationer kan erbjuda sunda ekonomiska, sociala och miljömässiga förhållanden. Klimat- och miljöpåverkan är horisontella kriterier som bedöms vid ansökan och även eventuell påverkan på till exempel Natura 2000 områden.

De regionala projektstöden regleras i SFS 2003:596 och där fastslås att bidrag får lämnas för att genomföra projekt som bidrar till att uppnå målet för den regionala tillväxtpolitiken. Vägledande är Nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015-2020 samt Regional utvecklingsstrategi samt övriga planer, program och strategier. I projektstöden är miljö ett av de horisontella kriterierna.

Områden där Norrbottens län bör stärka sitt klimat- och miljöarbete: I stort återfinns mycket från den nationella strategin inom proriteringen och klimat- och miljöområdet, i Norrbottens nuvarande RUS och innovationsstrategin. Ett område som skulle kunna förstärkas i kommande strategier är kopplingen till exempelvis fysisk planering. Även de regionala strategierna bör vara geografiskt beskrivna – ”Var ska utveckling av vad ske”.

Det pågår ett arbete med att ta fram en ny regional utvecklingsstrategi (RUS) samt en innovationsstrategi för Norrbotten (NIS) som baseras på erfarenheter från den nuvarande strategin i arbetet är hållbar tillväxt centralt och innovationsstrategin beräknas att vara klart senast september 2018 och den regionala utvecklingsstrategin i början av 2019.

Tabell 1: Insatser inom innovation och företagande

Insatser och Inriktning/Syfte	Aktivitet	Målsättning	Miljökvalitetsmål som uppfylls	Tidplan	Utvecklings- eller åtgärdsbehov på nationell nivå	Stödbehov från Statlig myndighet
Framtagande av Regional utvecklingsstrategi	Intern ”Arbetsgrupp för hållbar utveckling och cirkulär ekonomi nya strategier” RN: Folkhälsa, Jämställdhet, miljö, digitalisering, kultur, integration, mångfald, samiskt, glesbygd & näringsliv.	Säkra hållbarhetsperspektiven och perspektivet för innovation och företagande i RUS.	Alla	2017-2019	Krav på uppföljning av hållbarhetsaspekter i RUS.	Resurser likt de som kom till Regionerna för ”regional jämställ tillväxt” bör utgå även till klimat och miljöområdet. Ökat fokus på hållbarhetsaspekter i samordning mellan regioner. Hur hanteras FN:s globala mål agenda 2030 regionalt.
Framtagande av Norrbottens innovationsstrategi	Intern ”Arbetsgrupp för hållbar utveckling och cirkulär ekonomi nya strategier” RN: Folkhälsa, Jämställdhet, miljö, digitalisering, kultur, integration, mångfald, samiskt, glesbygd & näringsliv.	Säkra hållbarhetsperspektivet i Innovationsstrategin	alla	2017	Krav på uppföljning av hållbarhetsaspekter i innovationsstrategier	Ökat fokus på hållbarhetsaspekter i samordning mellan regioner
Projektstöd	Använda framtagen checklista för hållbar tillväxt	Alla handläggare använder checklistan. Hållbarhet i projekten diskuteras på beredningsmöten	De som berör respektive projekt	2017-	Krav på hållbarhetsredovisning av projektstöd	Hur hållbarhetsredovisningar ser ut
Företagsstöd	Använda framtagen	Alla handläggare	De som berör	2017-	Krav på hållbarhets-	Hur hållbarhetsredo-

	checklista för hållbar tillväxt	använder checklistan. Hållbarhet i företagen diskuteras på kreditgruppen	respektive utvecklingsområde i företagen		redovisning av företagsstöd	visningar ser ut
Starta projekt om omställningen till cirkulär ekonomi	Region Norrbotten initierar projekt om omställningen till cirkulär ekonomi.	Öka förståelsen för vad omställningen från linjär ekonomi till cirkulär ekonomi innebär.	Alla	2018-2020	Kunskapsöverföring till regioner om cirkulär ekonomi.	Samordning mellan regioner kring projekt rörande cirkulär ekonomi.

Attraktiva miljöer och tillgänglighet

Regional serviceplan

Arbetet med den regionala serviceplanen kanaliseras fram till 2020 genom fem projekt som ligger till grund för det framtida arbetssättet med service i glesbygd. Region Norrbotten leder arbetet att skapa en fungerande samverkan kring servicefrågor mellan den nationella, den regionala och den kommunala nivån. Detta ska leda till en god service för servicetagare och en ökad effektivitet och/eller lönsamhet för servicegivare. Genom tekniken kan du idag handla saker eller utföra ärenden du aldrig fått tillgång till tidigare utan att resa. Detta skapar mycket transporter som idag inte är samordnade och påverkar både miljö och ekonomi. I Norrbottens län finns projektet ”Smarta hållbara byar” som tittar på e-handel, samordnade transporter, översiktsplanering i glesbygd, nya affärslösningar i en digitaliserad glesbygd och möjligheter till distansarbete. Allt arbete har en geografisk fokus och berör problematiken med långa avstånd. Effektivitet (automatisering och digitalisering) och samordning ska minska antalet transporter och onödigt svinn och bidra till minskad klimat- och miljöpåverkan.

Områden där Norrbottens län bör stärka sitt klimat- och miljöarbete: Digitalisering, samordnade transporter, riktade klimatsatsningar mot landsbygdsbutiker, laddinfrastruktur för elbilar på landsbygd-/glesbygd.

Kulturplan Region Norrbotten

Kulturarvet bidrar till god livsmiljö och är en viktig faktor för en långsiktigt hållbar samhällsutveckling.

I Norrbotten innebär de nationella kulturmiljömålen att:

- Vi bevarar och vårdar en mångfald kulturmiljöer som speglar länets mångkulturella historia och förhistoria. Mångfalden visar på olika människors kulturarv och berikar vår vardagsmiljö.
- Vi ser kulturmiljöerna som en tillgång för utveckling där länets historia och kulturarv är viktiga redskap för att förstå samtiden och verka för framtiden.
- Vi arbetar för att öka kunskapen om länets kulturarv och kulturmiljö
- Vi medverkar till en hållbar utveckling i länet där kulturmiljön är en resurs för att uppnå miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet. Kulturmiljövården har som uppdrag att ta till vara, hävda och återanvända befintliga värden i miljön.
- Vi stärker det breda intresset för kulturarvet och kulturmiljön så att människor ska se dessa som angelägna och viktiga att ta till vara.
- Vi underlättar människors delaktighet och ansvarstagande i kulturmiljövården. Kulturmiljöverksamheterna i länet ska vara öppna och inbjudande.
- Vi arbetar för öppenhet och tolerans inför olika kulturella uttryck och kulturarvsmiljöer

Länstransportplanen

De tre miljöområden där en betydande påverkan bedömts kunna ske genom planens genomförande är klimat, hälsa och landskap.

- **Klimat:** klimatpåverkan genom utsläpp av växthusgaser och energianvändning.
- **Människors hälsa:** effekter av luftföroreningar, risker för olyckor med transport av farligt gods, föroreningar av dricksvatten och buller- och vibrationstörningar.
- **Landskap:** påverkan på landskapsbild, natur-, kulturmiljö- och friluftsvärden samt hushållning med naturresurser.

Planen har relativt omfattande satsningar på gång- och cykelstråk och kollektivtrafikåtgärder och detta förväntas ge positiva miljöeffekter. Samtidigt bedöms planens vägåtgärder leda till ökad biltrafik och klimatpåverkande utsläpp. Satsningar görs även på järnväg. Planens påverkan på miljön styrs främst av valet av åtgärder och endast i begränsad utsträckning av utformningen av de valda åtgärderna.

Områden där Norrbottens län bör stärka sitt klimatarbete: En förutsättning för att Norrbottens läns transportinfrastruktur ska kunna ha möjlighet att nå klimatmålen är att Norrbottenabanan tillsammans med övriga åtgärder inom den Botniska korridoren byggs ut i sin helhet. Med Norrbottenabanan skapas helt nya förutsättningar för både överflyttning av godstrafik och persontrafik från väg till järnväg samt för nya utvecklade trafikupplägg. Norrbottens län måste göra ytterligare satsningar på cykeltrafik i urbana miljöer, ökad kollektivtrafik och bättre elbils-laddinfrastruktur för elbilar.

Bostad och fysisk planering

I plan- och bygglagens grundläggande bestämmelser framgår att ett av huvudsyftena med lagen är strävan mot ett långsiktigt hållbart samhälle samt att de allmänna intressena får utrymme i planeringen. Lämplighetsbedömningen av mark- och vattenanvändningen är en central princip i plan- och bygglagen. Vägledning och planeringsunderlag för klimatanpassning fungerar som underlag till lämplighetsbedömningen i både översiktsplan- och detaljplanarbetet. Länsstyrelsens bedömningar av översikts- och detaljplaner utifrån klimatanpassning kan före planläggning ses som rådgivande. Detta kan till exempel vara i avgränsningssamråd för miljökonsekvensbeskrivningar, i planprogram eller i kommunens framtagande av underlag till översiktsplanen.

Inom bostadsförsörjningsområdet så pågår en tydlig trend om att både bygga med liten klimatpåverkan men också ha ett mer tydligt livscykelperspektiv, det vill säga att bygga med så liten påverkan från idé till byggande och förvaltning för att slutningen bli restprodukter när huset avvecklas. Många bostadsbolag certifieras utifrån dessa initiativ och blir allt vanligare. Forskning och innovation pågår också för att kunna bygga nollenergihus i subarktiskt klimat.

Digital Agenda Norrbottens län - Bredband

Region Norrbotten är i processen att anta den nationella bredbandsstrategin, samt att besluta om regionala mål för bredbandsutbyggnaden. Norrbottens län har ett starkt och fokuserat arbete med bredbandsutbyggnaden, där länets kommuner går i spetsen. Kommunerna och Region Norrbotten äger gemensamt ett regionalt stadsnätbolag, som är ett bra stöd för kommunerna i sin utbyggnad av bredband. Trots de geografiska utmaningarna har många kommuner i länet redan idag visat att en fiberutbyggnad till 95 procent är möjlig. I den gällande strategin har Norrbottens län mål om att 100 procent av befolkningen ska ha 100 Mbit/s senast 2020.

Områden där Norrbottens län bör stärka sitt klimat- och miljöarbete:

Norrbottens län är 25 procent av Sveriges yta, samtidigt som det är Sveriges mest glesbefolkade region. Dessa förutsättningar skapar utmaningar att nå det nationella målet 98 procent fiberbredband och minst 100 Mbit/s till alla.

Digital Agenda Norrbottens – digitalisering av samhället

Region Norrbotten är i processen att anta den nationella digitaliseringsstrategin. Regionen har tagit fram en handlingsplan för att nå den nationella strategin, som ännu inte har beslutats på politisk nivå. Den gällande digitala agendan har inte fokuserat på klimat- och miljöfrågor.

Områden där Norrbottens län bör stärka sitt klimat- och miljöarbete: Expertkunskapen om digitalisering i Norrbottens län är relativt hög inom länets myndigheter och kommuner, men vi bör fokusera mer på genomförande av e-hälsa, digitaliserad offentlig service, övergången till digitaliserade/automatiserade företag för att få en minskad klimat- och miljöpåverkan.

Livsmedelsstrategin

I Norrbottens läns livsmedelsstrategi lyfts tre viktiga områden och ett av dem är ”Konkurrenskraftig matproduktion och energiförsörjning”. De gröna näringarna har mycket att bidra med till att Sverige blir klimatneutralt år 2050. I Norrbottens län finns bland annat stora förnybara energi- och bränsleresurser som tillsammans med livsmedelssektorn kan användas till att utveckla modern hållbar matproduktion.

Områden där Norrbottens län bör stärka sitt klimat- och miljöarbete:

Livsmedelsstrategin pekar på att det i Norrbottens län finns behov av att undersöka möjligheterna med att använda spillvärme till livsmedelsproduktion, visa på möjligheter och öka intresset för sol- och biogasinvesteringar och effektivisera energianvändningen inom livsmedelsföretag samt minska matsvinnet i hela livsmedelskedjan.

Tabell 2: Insatser inom attraktiva miljöer och tillgänglighet

Insatser och Inriktning/ Syfte	Aktivitet	Målsättning	Miljökvalitetsmål som uppfylls	Tidplan	Utvecklings- eller åtgärdsbehov på nationell nivå	Stödbehov från Statlig myndighet
Framtagande av Regional utvecklingsstrategi	Intern ”Arbetsgrupp för hållbar utveckling och cirkulär ekonomi nya strategier” RN: Folkhälsa, Jämställdhet, miljö, digitalisering, kultur, integration, mångfald, samiskt, glesbygd & näringsliv.	Säkra hållbarhetsperspektiven och perspektivet för attraktivitet och tillgänglighet i RUS.	alla	2017-2019	Krav på uppföljning av hållbarhetsaspekter i RUS	Resurser likt de som kom till Regionerna för ”regional jämställt tillväxt” bör utgå även till klimat och miljöområdet. Ökat fokus på hållbarhetsaspekter i samordning mellan regioner. Hur hanteras FN:s globala mål agenda 2030 regionalt.
Framtagande av Länstransportplan	Miljökonsekvensbeskrivning av planen	Säkra miljöperspektivet i Regional service plan	Alla	2017	Krav på uppföljning av miljöaspekter i läns-transportplaner	Ökat fokus på miljöaspekter i samordning mellan regioner
Samverkan infrastruktur och bredband	Workshops för att skapa förståelse för hur bredband kan bli det 5 infrastrukturslaget	Bredband är det 5 infrastrukturslaget	Klimat	2017-2020	Samverkan bredbandskoordinatorer och infrastruktur strateger	
Framtagande av Regional serviceplan	Intern ”Arbetsgrupp för hållbar utveckling och cirkulär ekonomi nya strategier” RN: Folkhälsa, Jämställdhet, miljö, digitalisering, kultur, integration, mångfald, samiskt, glesbygd & näringsliv.	Säkra hållbarhetsperspektivet i Regional service plan	alla	2017	Krav på uppföljning av hållbarhetsaspekter i RSP	Ökat fokus på hållbarhetsaspekter i samordning mellan regioner
Projektstöd	Använda framtagen	Alla handläggare	De som berör	2017-	Krav på hållbarhetsre-	Hur hållbarhetsredovis-

	checklista för hållbar tillväxt	använder checklistan. Hållbarhet i projekten diskuteras på beredningsmöten	respektive projekt		dovisning av projektstöd	ningar ser ut
Starta projekt om omställningen till cirkulär ekonomi	Region Norrbotten initierar projekt om omställningen till cirkulär ekonomi.	Öka förståelsen för vad omställningen från linjär ekonomi till cirkulär ekonomi innebär.	Alla	2018-2020	Kunskapsöverföring till regioner om cirkulär ekonomi.	Samordning mellan regioner kring projekt rörande cirkulär ekonomi.

Kompetensförsörjning

I Norrbottens län automatiserar företagen sin produktion och länet står inför problematiken med en "Jobless growth". Därför är Norrbottens län i behov av att förberedas på nya jobb för nya innovationer, kombinationer av ny teknik och processer. Region Norrbotten arbetar med att bygga upp arbetet kopplat till det regionala kompetensförsörjningsansvaret. Kompetensförsörjningsområdet berör bland annat de "nya" digitala jobben, distansutbildning, arbeten och utbildning inom energisektorn, samt de gröna näringarna.

Områden där Norrbottens län bör stärka sitt klimat- och miljöarbete: Det finns ett behov av att ta fram ett strategiskt dokument för kompetensförsörjningsområdet. Detta dokument ska vara klimat- och miljöintegrerat. Ett annat område att arbeta med är att analysera och prognosticera behoven avseende exempelvis gröna näringar bättre och mer systematiskt

Tabell 3: Insatser inom kompetensförsörjning

Insatser och Inriktning/ Syfte	Aktivitet	Målsättning	Miljökvalitetsmål som uppfylls	Tidplan	Utvecklings- eller åtgärdsbehov på nationell nivå	Stödbehov från Statlig myndighet
Framtagande av Regional utvecklingsstrategi	Intern ”Arbetsgrupp för hållbar utveckling och cirkulär ekonomi nya strategier” RN: Folkhälsa, Jämställdhet, miljö, digitalisering, kultur, integration, mångfald, samiskt, glesbygd & näringsliv.	Säkra hållbarhets- och det kompetensförsörjningsperspektivet i RUS.	Alla	2017-2019	Krav på uppföljning av hållbarhetsaspekter i RUS	Resurser likt de som kom till Regionerna för ”regional jämställ tillväxt” bör utgå även till klimat och miljöområdet. Ökat fokus på hållbarhetsaspekter i samordning mellan regioner. Hur hanteras FN:s globala mål agenda 2030 regionalt.
Framtagande av strategiskt dokument kompetensförsörjning, med koppling till kompetensplattformen	Intern ”Arbetsgrupp för hållbar utveckling och cirkulär ekonomi nya strategier” RN: Folkhälsa, Jämställdhet, miljö, digitalisering, kultur, integration, mångfald, samiskt, glesbygd & näringsliv.	Säkra hållbarhetsperspektivet i det regionala arbetet med kompetensförsörjning	Alla	2017-2019	Krav på uppföljning av hållbarhetsaspekter inom kompetensförsörjning	Ökat fokus på hållbarhetsaspekter i samordning mellan regioner
Projektstöd	Använda framtagen checklista för hållbar tillväxt	Alla handläggare använder checklistan. Hållbarhet i projekten diskuteras på beredningsmöten	De som berör respektive projekt	2017-	Krav på hållbarhetsredovisning av projektstöd	Hur hållbarhetsredovisningar ser ut

Internationellt samarbete

Norrbottens län har unika förutsättningar när det gäller internationellt samarbete i de miljömässigt känsliga nordliga delarna av världen. Det som skiljer Norrbottens län från övriga Sverige är att det finns upparbetade samarbeten för begränsad klimatpåverkan inom Arktis, Barents, Nordkalotten och Östersjön. Hållbar utveckling behöver belysas i den europeiska/internationella konstexten.

Tabell 2: Internationella samarbeten och strategier

	Strategier och samarbeten där Norrbotten är representerat
Arktis	Norrbottens politiska plattform för Arktis. En ny integrerad EU-politik för Arktis (april 2016). Arktiska rådet.
Barents	Arbetsprogram för Nordkalotträdet. Barents Euro-Arctic Council (BEAC). Östersjörådet. Nordiska ministerrådet.
Nordkalotten	Barents Europe arctic Council, Nordkalotträdet, Nordiska dimensionen, Joint Working groups (miljö m.fl.)
Östersjön	Östersjöstrategin, Vård för Östersjökommissionens Sekretariat
Övergripande	NSPA, de 14 Nordligaste regionerna i Sverige, Norge, Finland som driver regionalt utvecklingsarbete tillsammans, AER
Bilaterala	Troms Fylke

I Norrbotten finns möjlighet till finansiering av internationella klimat- och energisatsningar inom exempelvis programmen Interreg Nord, Kolarctic CBC och Northern Periphery and Arctic (NPA).

Områden där Norrbottens län bör stärka sitt klimat- och miljöarbete: I och med att Region Norrbotten tagit över det regionala utvecklingsansvaret i Norrbottens län, bör organisationerna gemensamt se över vilka nätverk som kräver politisk närvaro och vilka som kräver expertkunskap för att fördela platser i olika nätverk på ett effektivt sätt. Norrbottens län bör se över behoven av att ha ett nätverk för tjänstemän som arbetar med internationella klimat- och miljöfrågor för ökad omvärldsanalys.

Tabell 4: Insatser inom internationellt samarbete

Insatser och Inriktning/ Syfte	Aktivitet	Målsättning	Miljökvalitetsmål som uppfylls	Tidplan	Utvecklings- eller åtgärdsbehov på nationell nivå	Stödbehov från Statlig myndighet
Framtagande av Regional utvecklingsstrategi	Intern ”Arbetsgrupp för hållbar utveckling och cirkulär ekonomi nya strategier” RN: Folkhälsa, Jämställdhet, miljö, digitalisering, kultur, integration, mångfald, samiskt, glesbygd & näringsliv.	Säkra hållbarhets- och det internationella perspektivet i RUS.	Alla	2017-2019	Krav på uppföljning av hållbarhetsaspekter i RUS	Resurser likt de som kom till Regionerna för ”regional jämställ tillväxt” bör utgå även till klimat och miljöområdet. Ökat fokus på hållbarhetsaspekter i samordning mellan regioner. Hur hanteras FN:s globala mål agenda 2030 regionalt.
Projektstöd	Använda framtagen checklista för hållbar tillväxt	Alla handläggare använder checklisten. Hållbarhet i projekten diskuteras på beredningsmöten	De som berör respektive projekt	2017-	Krav på hållbarhetsredovisning av projektstöd	Hur hållbarhetsredovisningar ser ut

Regional utvecklingsstrategi (RUS)

Under våren 2017 påbörjades processen med att fram en ny RUS. Arbetet beräknas vara klart i början av 2019.

Tabell 5: Plan för att integrera perspektiven i RUS-processen

Aktivitet	Deltagare	Arrangör	Tid
Kunskapsdagar/ seminarier/ event: Hållbarhet och cirkulär ekonomi i RUS-arbete (klimat och miljö ingår).	Olika målgrupper	Kommuner, Lst och Energikontor Norr	Pågående alltid
Kunskapsdag i hållbarhet i RUS arbete	Tjänstepersoner som arbetar med strategier	RN	2017-2019
Kunskapsdag i hållbarhet i RUS arbete	Regionpolitiker	RN	8 november 2018 26 januari 2018
SWOT och visionsmetoder med tydlig hållbarhetsfokus och med hänsyn till omställning till cirkulär ekonomi	Inbjudna tjänstepersoner	RN	Nov ”Kick off”
Kartläggning av klimatprojekt på gång i länet, goda exempel till RUS-arbetet	Tjänstepersoner RN/Lst/Energikontor Norr (klimatsynk)	RN	Sept-Nov
Workshop ”Hur säkrar vi vidare arbete med hållbarhet och omställningen till cirkulär ekonomi i RUS arbetet”	Inbjudna tjänstepersoner	RN	Jan
Intern ”Arbetsgrupp för hållbar utveckling och cirkulär ekonomi nya strategier” RN: Folkhälsa, Jämställdhet, miljö, digitalisering, kultur, integration, mångfald, samiskt, glesbygd	Tjänstepersoner RN	RN	Löpande processtöd under hela perioden. Gruppen står även för framtida uppföljning av hållbarhetskriterier (inklusive cirkulär ekonomi). Uppföljning bör både vara kvantitativ och kvalitativ, då dessa kriterier ofta är mycket svåra att följa upp med indikatorer.

Nedanstående horisontella kriterier, tagna från Klimat och energistrategin för Norrbottens län, bör implementeras i RUS, Kompetensplattformen, handlingsplan för bredband och digitalisering, Regional serviceplan och Läns-transportplanen. Kriterierna är grunden för en cirkulär ekonomi.

- Ökad återvinning/-användning av resurser
- Effektivare användning av resurser till exempel energi och material
- Ökat helhetsperspektiv
- Användning av offentlighetens uppdrag att vara föregångare i klimatarbetet
- Ökad andel förnybar energi och ökad tillförsel av förnybar energi

Uppföljning och utvärdering

Region Norrbotten ansvarar för samordning av det fortsatta arbetet med handlingsplanen och för uppföljning av aktiviteterna. Handlingsplanen ska gå i linje med länets lärandeplan som innebär systematisk uppföljning och utvärdering. Detta ska i sin tur bidra till ett ökat lärande av de utvecklingsinsatser som genomförs inom ramen för det regionala tillväxtarbetet. Arbetsgruppen för hållbar utveckling i RUS ska ha ett huvudansvar för uppföljning av hållbarhetsarbetet i regionalt tillväxtarbete. Uppföljning bör både vara kvantitativ och kvalitativ, då dessa kriterier ofta är mycket svåra att följa upp med indikatorer. Region Norrbotten kommer även att använda Energikontor Norrs webbaserade verktyg för energistatistik, Energiluppen, som innefattar alla kommuner i Norrbotten och Västerbotten. Innehållet baseras på statistik från SCB och innehåller i dagsläget statistik från 1990 till 2015. Information finns om: slutanvändning av energi, eltillförsel, värmertilförsel, bostäder och transporter (begränsad omfattning). Informationen kan ses per sektor och bränsleslag, förnybart/icke förnybart samt koldioxidutsläpp. Ett visualiseringsverktyg gör att man kan se informationen som grafer, på kartbilder och i tabeller och jämförelser kan göras mellan olika kommuner.